Maharashtra Board Class 10 Marathi 16-N-571-2024 Question Paper with Solutions

Time Allowed :3 Hours	Maximum Marks :80	Total Questions :5

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना :-
(1) सूचनेनुसार आकलनकृती व व्याकरण यांमधील आकृत्या काढाव्यात.
(2) आकृत्या पेननेच काढाव्यात.
(3) उपयोजित लेखनातील कृतींसाठी (सूचना, निवेदन) आकृतीची आवश्यकता नाही. तसेच या कृती लिहून घेऊ नयेत.
(4) विभाग - 5 उपयोजित लेखन प्र. 5 (अ) (2) सारांशलेखन या घटकासाठी गदय विभागातील प्र. 1 (इ) अपठित उतारा वाचून त्या उताऱ्याचा सारांश लिहावयाचा आहे.
(5) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखननियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष दयावे.

विभाग - 1 : गद्य

1. (अ) उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(1) उपोषणाची बातमी चाळीत जाहीर झाल्यावर कानांवर येणारी वाक्ये लिहा.
(i)........
उत्तर : माझ्या खाजगी उपोषणाची हकीकत चाळीत जाहीर झाली आणि येताजाता ही माझी 'नाही ती भानगड' आहे, उगीच 'हात दाखवून अवलक्षण' आहे, 'पेललं नाही तेव्हा खाजगी झालं !' अशी वाक्ये माझ्या कानांवर येऊ लागली ; पण मी कोणत्याही टीकेला भीक घालणार नव्हतो. 'एकशे एक्क्याऐंशी पौंड. ' रात्रंदिवस ते कार्ड माझ्या डोळ्यांपुढे नाचत होते. वजन कमी झाले पाहिजे, या विचाराने माझी झोप उडाली. झोप कमी झाली तर वजन उतरते या विचाराने मला त्याचेही काही वाटत नव्हते. मी पूर्वीसारखा गाढ झोपत नाही यावर धर्मपत्नीचा मात्र अजिबात विश्वास नव्हता. "घोरत तर असता रात्रभर !" अशासारखी दुरुत्तरे ती मला करत असे. “दोन महिन्यांत पन्नास पौंड वजन कमी करून दाखवीन तर खरा !" अशी भीष्मप्रतिज्ञा करून मी आहारशास्त्रावरच्या पुस्तकात डोके घालू लागलो. प्रोटीनयुक्त पदार्थ, चरबीयुक्त द्रव्ये वगैरे शब्दांबद्दलची माझी आस्था वाढू लागली. साऱ्या ताटांतले पदार्थ मला न दिसता नुसत्या ‘कॅलरीज' मला दिसू लागल्या आणि आनंदाची गोष्ट अशी, की वजन उतरवण्याच्या शास्त्रात पारंगत झालेले तज्ज्ञ मला रोज डझनवारीने भेटू लागले.

Quick Tip
आहारशास्त्रावरचे ज्ञान आणि शारीरिक वजन कमी करण्याची प्रक्रिया एक संयम व समर्पणाची गोष्ट आहे. त्यात वैज्ञानिक माहिती आणि समजदारीची भूमिका महत्त्वाची आहे.

(ii).......
उत्तर : "तुम्ही काय वागला आहात त्याच्यावर विश्वास ठेवून ते करणे हे" हे वाक्य आत्मविश्वास आणि निर्धार व्यक्त करणारे आहे. उपोषणाच्या पद्धतीने, त्याच्या निर्णयावर ठाम राहून, त्याला आयुष्याच्या

आव्हानांच्या पार करा असे समजले. या निर्णयाच्या मागे असलेली दृढता आणि मानसिकता उपोषणा-तल्या व्यक्तीच्या आत्मविश्वासाचे प्रतीक ठरली आहे. त्या व्यक्तीने जे ठरवले त्यावर पूर्णपणे विश्वास ठेवला आणि त्याची कार्यवाही सुरू केली.

> Quick Tip
>
> आत्मविश्वास आणि निर्धार यांचा प्रभाव एखाद्या व्यक्तीच्या कार्यावर मोठा असतो. जेव्हा आपण आपल्या निर्णयावर ठाम असतो, तेव्हा आपण कोणत्याही स्थितीत त्यावर विश्वास ठेवून कार्य करु शकतो.

माझ्या खाजगी उपोषणाची हकीकत चाळीत जाहीर झाली आणि येताजाता ही माझी 'नाही ती भानगड' आहे, उगीच 'हात दाखवून अवलक्षण' आहे, 'पेललं नाही तेव्हा खाजगी झालं !' अशी वाक्ये माझ्या कानांवर येऊ लागली ; पण मी कोणत्याही टीकेला भीक घालणार नव्हतो. 'एकशे एक्क्याऐंशी पौंड. ' रात्रंदिवस ते कार्ड माझ्या डोळ्यांपुढे नाचत होते. वजन कमी झाले पाहिजे, या विचाराने माझी झोप उडाली. झोप कमी झाली तर वजन उतरते या विचाराने मला त्याचेही काही वाटत नव्हते. मी पूर्वीसारखा गाढ झोपत नाही यावर धर्मपत्नीचा मात्र अजिबात विश्वास नव्हता. "घोरत तर असता रात्रभर !" अशासारखी दुरुत्तरे ती मला करत असे. "दोन महिन्यांत पन्नास पौंड वजन कमी करून दाखवीन तर खरा !" अशी भीष्मप्रतिज्ञा करून मी आहारशास्त्रा-वरच्या पुस्तकात डोके घालू लागलो. प्रोटीनयुक्त पदार्थ, चरबीयुक्त द्रव्ये वगैरे शब्दांबद्दलची माझी आस्था वाढू लागली. साऱ्या ताटांतले पदार्थ मला न दिसता नुसत्या 'कॅलरीज' मला दिसू लागल्या आणि आनंदाची गोष्ट अशी, की वजन उतरवण्याच्या शास्त्रात पारंगत झालेले तज्ज्ञ मला रोज डझनवारीने भेटू लागले.

(2) आकृतिबंध पूर्ण करा :

(i) कार्डवर दाखवलेले वजन :

उत्तर : कार्डवर दाखवलेले वजन एकशे एक्क्याऐंशी पौंड होते. हे वजन रात्रंदिवस माझ्या डोळ्यांपुढे नाचत होते. वजन कमी करण्याच्या ध्यासात, त्या वजनाची कल्पना मला मानसिकदृष्ट्या परत ठरवली होती. प्रोटीनयुक्त पदार्थ, चरबीयुक्त द्रव्ये वगैरे या शास्त्रीय ज्ञानाची महत्त्वाची भूमिका होती. आणि वजन कमी करण्याच्या शास्त्रातील तज्ज्ञ माझ्या पथदर्शक ठरले.

> Quick Tip
>
> वजन कमी करण्याचा प्रवास एकच गोष्ट सांगतो – संयम आणि ठाम असणे. योग्य आहार आणि नियमित व्यायाम ही वजन कमी करण्याची प्रक्रिया आहे.

(ii) लेखकाची आस्था वाढू लागलेले शब्द
↓
....

↓
....

उत्तर :

लेखकाची आस्था ——→ प्रोटीनयुक्त पदार्थ, चरबीयुक्त द्रव्ये, कॅलरीज

Quick Tip
लेखकाची आस्था आणि शारीरिक आहारशास्त्र यातील संबंध स्पष्ट करणे, त्याच्यावर विश्वास ठेवणे आणि त्यात यश मिळवण्यासाठी तज्ज्ञांचे मार्गदर्शन महत्त्वाचे आहे.

---

(3) स्वमत :
वजन कमी करण्यासाठी लेखकाने केलेले प्रयत्न तुमच्या शब्दांत लिहा.

उत्तर : लेखकाने वजन कमी करण्यासाठी अनेक प्रयत्न केले. त्याने प्रथम १८१ पौंड वजन असलेली स्थिती पाहिली आणि त्याच्या मनात वजन कमी करण्याचा ठराव केला. वजन कमी करण्यासाठी, लेखकाने आहारशास्त्रावर आधारित पुस्तकं वाचली आणि त्यात दिलेल्या सूचना फॉलो केल्या. प्रोटीनयुक्त पदार्थ आणि चरबीयुक्त द्रव्ये यांचा आहारात समावेश करायला सुरवात केली. त्याचबरोबर त्याने 'कॅलरीज'वर लक्ष केंद्रित केलं आणि तज्ज्ञांच्या मार्गदर्शनाने वजन कमी करण्याच्या प्रक्रियेत सामील झाला.

Quick Tip
वजन कमी करण्याची प्रक्रिया ही खूप मानसिक आणि शारीरिक प्रयत्नांची आवश्यकता असलेली आहे. त्यात विश्वास आणि परिश्रम महत्त्वाचा आहे.

(आ) उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(1) आकृती पूर्ण करा :
रेखामावशींची कामे
↓
....
↓
....

उत्तर : स्वच्छता करणे (फरशी पुसणे) , स्नेहलला कामाचे कष्ट सांगणे (किचनमध्ये काम करणारी, आणि बाहेरील मळकट ठसे)

Quick Tip
स्वच्छतेच्या कामांसाठी आपल्याला सद्भावना आणि सहकार्याची आवश्यकता असते. कामाच्या स्थितीबद्दल बोलताना कधीही आपले विचार सुसंवादात्मक ठेवायला हवे.

अभिषेकनं दार उघडलं आणि कामवाल्या रेखामावशी आत आल्या. आल्या आल्या त्यांनी किचनमधील सिंकमध्ये वाट पाहणाऱ्या भांड्यांकडे आपला मोर्चा वळवला. अभिषेकला आज उठायला उशीरच झाला होता. काल त्यांच्याकडे सुमित आला होता कानपूरहून. सुमित म्हणजे अभिषेकचा आतेभाऊ. तो आय. आय. टी. कानपूरला शिकत होता. काल संध्याकाळी सुमित आल्यापासून गप्पांसोबत सुमितच्या लॅपटॉपवर त्यानं केलेले नवे प्रोजेक्ट अभिषेक पाहत होता. त्यामुळे रात्री झोपायला दोन वाजले. "काय हो हे, तुम्हीच फरशी पुसता आणि तुम्हीच ती घाण करता ?" हॉलमधून स्नेहलचा आवाज आला. अभिषेक हॉलमध्ये आला तर रेखामावशी फरशी पुसत होत्या ; पण मागे त्यांच्या पायाचे काळे मळकट ठसे पुसलेल्या फरशीवर उमटले होते. स्वच्छतेची भोक्ती असलेली स्नेहल त्यामुळे त्रासली होती. रेखामावशीही बिचाऱ्या वरमल्य होत्या. "अवो, स्नेहाताई, मी कुठं एसीत बसूनशान काम करत्ये बाई. शेनामातीत काम कराव लागतं ! आन आमच्या वस्तीचा रस्ता बी समदा उखणलाय. समदी धूळ लागती पायास्नी. आन धा धा मिनटाला हातपाय धोयाला येळ बी नाय आन पानी तरी कुठं हाय बक्कळ ?" "सॉरी, मावशी खरंच सॉरी, ” आपण त्यांच्या मळकट पायाबद्दल बोललो याचं स्नेहललाही कसंतरी वाटलं.

(2) चौकटी पूर्ण करा :

(i) दार उघडणारा-

उत्तर : अभिषेक.

Quick Tip
घरात दार उघडणे एक साधं कार्य वाटत असलं तरी ते स्वागतासाठी महत्त्वपूर्ण असते. यामुळे आपली घराची उब आणि माणसांमध्ये सामंजस्य निर्माण होते.

(ii) फरशी पुसणाऱ्या -

उत्तर : रेखामावशी.

Quick Tip
फरशी पुसणे ही एक साधी परंतु महत्त्वाची स्वच्छतेची क्रिया आहे. यामुळे घराची स्वच्छता टिकवून ठेवली जाते आणि वातावरण ताजं राहते.

(iii) अभिषेकचा आतेभाऊ -

उत्तर : सुमित.

Quick Tip

आतेभाऊ हा एक पारिवारिक सदस्य असतो जो आपल्या नातेवाईकांसोबत वेळ घालवून संबंध वाढवतो. त्याचा सहवास आनंददायक आणि प्रेरणादायक असतो.

(iv) स्वच्छतेची भोक्ती -

उत्तर : स्नेहल.

Quick Tip

स्वच्छतेची आवड असणे हे एक चांगले गुण आहे. यामुळे आपल्याला आणि इतरांना एक ताजं आणि सकारात्मक वातावरण मिळतं.

---

(3) स्वमत : 'सर्वांनी आठवड्यातून एकदातरी सायकलचाच वापर करावा' या वाक्याचा तुम्हाला समजलेला अर्थ लिहा.

उत्तर : 'सर्वांनी आठवड्यातून एकदातरी सायकलचाच वापर करावा' या वाक्याचा अर्थ असा आहे की, पर्यावरणाचे संरक्षण करण्यासाठी, शारीरिक स्वास्थ्य चांगले ठेवण्यासाठी आणि इंधन बचतीसाठी प्रत्येक व्यक्तीने आठवड्यातून किमान एकदा सायकलचा वापर करावा. यामुळे न केवळ आरोग्याची देखभाल होईल, तर प्रदूषण कमी होईल आणि रस्त्यांवरील वाहतूक कोंडीला हातभार लागेल.

Quick Tip

सायकल चालवणे हे पर्यावरणासाठी, आपल्या आरोग्यासाठी आणि वाहतूक कोंडी कमी करण्यासाठी महत्त्वपूर्ण आहे. ते जास्त फायदेशीर आणि पर्यावरण अनुकूल असते.

अपठित गदय

(इ) उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा.

(1) आकृतिबंध पूर्ण करा :
शिक्षणामुळे मानवाच्या विकसित होणाऱ्या शक्ती
↓
....
↓
....

उत्तर : मानवी जीवनविकासात शिक्षणाला महत्त्वपूर्ण स्थान आहे. शिक्षण मानवाच्या मानसिक व बौ-द्धिक शक्तींचा विकास करते. शिक्षणांशिवाय माणूस पशूसमान होतो. स्त्री आणि पुरुष या दोघांनीही शिक्षण घेणे अत्यंत आवश्यक आहे.

Quick Tip
शिक्षणामुळे समाजातील अंधश्रद्धा आणि वाईट रीतिभाती दूर होतात, तसेच प्रत्येक व्यक्तीला समान अधिकार मिळतात.

---

(2) टीप लिहा :
स्त्री शिक्षणाचे चांगले परिणाम
उत्तर : स्त्री शिक्षणामुळे महिलांचे जीवनमान सुधारते. शिक्षण प्राप्त महिलांना त्यांच्या हक्कांची जाण असते आणि त्या समाजात समानतेचा वागणूक प्राप्त करतात. शिक्षणाने महिलांना आर्थिक स्वावलंबी होण्याची क्षमता मिळते, जे त्यांच्या आणि त्यांच्या कुटुंबाच्या जीवनाला सकारात्मक बदल घडवते. शिक्षित स्त्रिया आरोग्य, रोजगार, आणि सामाजिक न्याय क्षेत्रात प्रभावीपणे काम करू शकतात. समाजात स्त्रियांना त्यांच्या योग्यतेनुसार स्थान मिळते आणि शिक्षणामुळे त्यांचा आत्मसन्मान वा-ढतो.

Quick Tip
स्त्री शिक्षणामुळे समाजातील अंधश्रद्धा आणि वाईट रीतिभाती दूर होतात, तसेच महिलांना समान अधिकार आणि संधी मिळतात.

विभाग- 2 पदय

2. (अ) कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :
(1)एका शब्दात उत्तर लिहा :

(i) कवीचे सर्वस्व असलेली गोष्ट -

उत्तर : कवीचे सर्वस्व त्याचे "हात" असलेले आहे.

Quick Tip
कवीने आपले सर्वस्व म्हणजेच त्याचे "हात" सांगितले, जो जीवनातील संघर्ष आणि कार्यक्षमता दर्शवतो.

(ii) कवीचा जवळचा मित्र -

उत्तर : कवीचा जवळचा मित्र "अश्रू" आहे.

Quick Tip

कवीचे अश्रू मित्र म्हणून, जीवनातील दु:ख आणि संघर्षात मदतीचा स्रोत मानले गेले आहेत.

---

(2) कृती पूर्ण करा :

(i) कवीचा प्रयत्नवाद व आशावाद दाखवणारी ओळ लिहा.

उत्तर : "झोतभट्टीत शेकावे पोलाद तसे आयुष्य छान शेकले" ही ओळ कवीच्या प्रयत्नवाद व आशावादाचे उत्तम उदाहरण आहे. कवीने जीवनातील कठीण परिस्थितीवर काबू मिळवण्यासाठी प्रयत्न केले आहेत आणि त्यात सकारात्मक दृष्टिकोन ठेवला आहे.

Quick Tip

कवीने जीवनातल्या संघर्षांना आशावादी दृष्टीकोनातून पाहिलं, ज्यामुळे त्याने जीवनाच्या अडचणींवर मात केली.

(ii) 'दारिद्र्याकडे गहाण पडलेले हात' या शब्दसमूहाचा अर्थ लिहा.

उत्तर : "दारिद्र्याकडे गहाण पडलेले हात" या शब्दसमूहाचा अर्थ आहे की कवीचे हात दारिद्र्याच्या चक्रात अडकलेले आहेत, जे जीवनातील अडचणी आणि संघर्ष दाखवते. कवीचे सर्वस्व त्याचे "हात" असून ते दरिद्रतेच्या नियंत्रणाखाली आहेत.

Quick Tip

"दारिद्र्य" या शब्दाचा वापर कवीने आपल्या संघर्षाच्या आणि तात्कालिक परिस्थितीचा अनुभव सांगण्यासाठी केला आहे.

---

(3) पुढील शब्दांचा अर्थ लिहा

	शब्द	**अर्थ**
1.	दारिद्र्य	......
2.	हरघडी	......
3.	साहाय्य	......
4.	दुनिया	......

उत्तर :

	शब्द	अर्थ
1.	दारिद्र्य	गरीबी, आर्थिक अडचण
2.	हरघडी	प्रत्येक क्षण, प्रत्येक वेळ
3.	साहाय्य	मदत, सहाय्य
4.	दुनिया	जग, पृथ्वी

Quick Tip

शब्दांच्या अर्थांचा अभ्यास करतांना, त्यांचा वापर व संदर्भ लक्षात घेऊन अर्थ निश्चित करा.

---

(4) 'कवितेत व्यक्त झालेले जीवनसत्य', याबाबत तुमचे विचार स्पष्ट करा.

उत्तर : कवितेत व्यक्त झालेले जीवनसत्य हे जीवनातील संघर्ष, दु:ख, आशा आणि प्रयत्नवाद यावर आधारित असते. कवीने त्याच्या अनुभवांमधून जीवनातील अडचणी, दारिद्र्य, आणि संघर्षांना साकारत सकारात्मक दृष्टीकोन ठेवण्याचा प्रयत्न केला आहे. कवीचे जीवन सत्य हे त्याच्या परिश्रमात आणि आशावादी दृष्टिकोनात आहे. त्याचबरोबर, कवीच्या शब्दांतून जीवनाच्या कठीण प्रसंगांवर मात क-रण्याचा, प्रयत्न करण्याचा आणि आयुष्याला सकारात्मकतेने सामोरे जाण्याचा संदेश मिळतो.

Quick Tip

कविता जीवनाच्या सत्यांचा साक्षात्कार करत असते. कवीने आपले अनुभव आणि विचार व्यक्त करत जीवनाच्या गहिर्या सत्यांना उजाळा दिला आहे.

(आ) खालील मुद्द्यांना अनुसरून कोणत्याही एका कवितेसंबंधी खालील कृतं सोडवा :

कृती	**'अंकिला मी दास तुझा' किंवा 'स्वप्न करू साकार'**	**'वणवा लागलासे वनीं । पाडस चिं-तीत हरणी ॥'**
1.	प्रस्तुत कवितेचे कवी/कवयित्री	
2.	प्रस्तुत कवितेचा विषय	
3.	प्रस्तुत कविता आवडण्याचे वा न आवडण्याचे कारण	
4.	दिलेल्या ओळींचा सरळ अर्थ	'या देशाच्या मातीवरती अमुचा रे अधिकार' 'नव्या पिढीचे, नव्या युगाचे स्वप्न करू साकार'
5.	प्रस्तुत कवितेतील शब्दांचा अर्थ (i) माता (ii) कनवाळू (iii) काज (iv) धेनू	(i) विभव (ii) शक्ती (iii) विश्व (iv) हस्त

उत्तर :

कृती	'अंकिला मी दास तुझा' किंवा 'स्वप्न करू साकार'	'वणवा लागलासे वनीं । पाडस चिंतीत हरणी ॥'
1.	**कवी/कवयित्री** 'अंकिला मी दास तुझा' - महात्मा गांधी	**कवी/कवयित्री** 'वणवा लागलासे वनीं' - कविवर्य सुमित्रानंदन पंत
2.	**प्रस्तुत कवितेचा विषय** 'अंकिला मी दास तुझा' - देशभक्ती, त्याग आणि स्वातंत्र्य संघर्ष	**प्रस्तुत कवितेचा विषय** 'वणवा लागलासे वनीं' - पर्यावरण व वनसंवर्धन
3.	**प्रस्तुत कविता आवडण्याचे वा न आवडण्याचे कारण** आवडते कारण : या कवितेतून देशभक्तीचा आणि सर्वांसाठी एकात्मतेचा संदेश मिळतो.	**प्रस्तुत कविता आवडण्याचे वा न आवडण्याचे कारण** आवडते कारण : पर्यावरण व प्रकृतीला समर्पित असलेल्या कवितेचा संदेश समृद्ध आहे.
4.	**दिलेल्या ओळींचा सरळ अर्थ** 'या देशाच्या मातीवरती अमुचा रे अधिकार' - या देशावर आपला हक्क आहे, आपण त्यासाठी लढू. 'नव्या पिढीचे, नव्या युगाचे स्वप्न करू साकार'	**दिलेल्या ओळींचा सरळ अर्थ** 'नव्या पिढीचे, नव्या युगाचे स्वप्न करू साकार' - नवीन पिढी आणि युगाच्या स्वप्नांना सत्यात उतरवू. 'वणवा लागलासे वनीं । पाडस चिंतीत हरणी ॥' - जंगलाला लागलेला वणवा आणि त्या परिणामाचे चिंता.
5.	**प्रस्तुत कवितेतील शब्दांचा अर्थ** (i) माता - मातृभूमी किंवा मातेसमान श्रद्धा. (ii) कनवाळू - मायेने वागणारे, प्रेमळ. (iii) काज - कार्य, प्रयत्न. (iv) धेनू - गाय, ज्याला अतिशय पवित्र मानले जाते.	**प्रस्तुत कवितेतील शब्दांचा अर्थ** (i) विभव - ऐश्वर्य, संपत्ती. (ii) शक्ती - शक्तिमान, सामर्थ्य. (iii) विश्व - ब्रह्मांड, सृष्टी. (iv) हस्त - हात, शक्तीचे प्रतीक.

Quick Tip

कविता किंवा शेरांची व्याख्या करतांना त्यातील भावनांचा अभ्यास करा आणि शब्दांचे सुस्पष्ट अर्थ समजून घेतल्याने ते उत्तम प्रकारे स्पष्ट करता येतात.

विभाग - 3 : स्थूलवाचन

(3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(i) टीप लिहा डॉ. होमी भाभा.

उत्तर : डॉ. होमी जे. भाभा हे भारतीय अणुशास्त्रज्ञ होते. त्यांचा जन्म 30 अक्टूबर 1909 रोजी मुंबईत

झाला. त्यांनी भारताच्या अणुशक्ती कार्यक्रमाला महत्त्वपूर्ण प्रारंभ दिला आणि भारताचे अणुशक्ती क्षेत्र जगाच्या पंक्तीत आणले. डॉ. भाभा यांना 'भारतीय अणुशक्तीचे पिता' म्हणून ओळखले जाते. त्यांचे कार्य 'भारतीय अणु ऊर्जा आयोग' च्या स्थापनेत महत्त्वपूर्ण होते. त्यांची शाळेतील आणि विद्यापीठातील शिक्षण इंग्लंडमध्ये झाली. डॉ. भाभा यांना शास्त्रज्ञांच्या सर्वांत मोठ्या पुरस्कारातले एक, 'इंदिरा गांधी पुरस्कार' प्राप्त झाले. त्यांचे योगदान अणुशक्ती, न्यूक्लियर रिएक्टर आणि विज्ञान-तंत्रज्ञान क्षेत्रात अतुलनीय आहे.

Quick Tip

डॉ. होमी भाभा यांच्या कार्याची महत्त्वता केवळ भारताच्या अणुशक्ती कार्यक्रमापर्यंतच मर्यादित नाही, तर त्यांचे वैज्ञानिक दृष्टिकोन आणि तंत्रज्ञानातील योगदान जागतिक स्तरावर आहे.

(ii) पणतीच्या उदाहरणातून 'जाता अस्ताला' या कवितेत व्यक्त झालेला विचार स्पष्ट करा.

उत्तर : 'जाता अस्ताला' ही कविता कविवर्य ना. सि. फडके यांनी लिहिली आहे. या कवितेत एका पणतीचा उदाहरण घेतले आहे. पणतीची जादू आणि त्याची ज्योती समाजामध्ये शरणागती आणि अंतिम प्रयत्न करण्याचे प्रतीक आहे. 'जाता अस्ताला' या ओळीने जीवनाच्या सीमारेषेवर असलेल्या प्रत्येक व्यक्तीला उंची साधण्याचा प्रयत्न करण्याची प्रेरणा दिली आहे. कवितेत व्यक्त केलेला विचार म्हणजे, जशी एक पणती इतरांना उजळवून नष्ट होईल, त्याचप्रमाणे आपल्या संघर्षातून दुसऱ्यांना मदत करणे आणि स्वतःचा त्याग करत समाजासाठी काम करणे. यामुळे 'सामाजिक कर्म' आणि 'स्वयंसेवा' या विचारांची महत्त्वपूर्ण भूमिका असते.

Quick Tip

कविता सामाजिक जीवनातील संघर्षांवर आणि त्यातल्या समर्पणावर विचार करते. पणतीच्या उदाहरणाने आपल्याला त्याग आणि परिश्रमाची गोडी समजवली जाते.

(iii) 'थोड्याशा पाण्यावर कसे वाढावे याचा नमुना म्हणजे कॅक्टस !' या विधानाची यथार्थता 'जगणं कॅक्टसचं' या पाठाच्या आधारे स्पष्ट करा.

उत्तर : 'थोड्याशा पाण्यावर कसे वाढावे याचा नमुना म्हणजे कॅक्टस !' या विधानाचा अर्थ आहे की जीवनातील कठीण परिस्थितींमध्येही ज्या व्यक्तीला थोड्या संसाधनांवर तग धरता येतो, त्याचे उदाहरण कॅक्टसचे आहे. कॅक्टस हा एक असा वनस्पती आहे जो मर्यादित पाणी आणि कठीण परिस्थितींमध्येही वाढतो. 'जगणं कॅक्टसचं' हा विचार सांगतो की जीवनाच्या संघर्षात जी व्यक्ती अडचणींचा सामना करत वाढते, ती व्यक्ती स्वतःची क्षमता ओळखून जगण्याची कला शिकते. या पाठाच्या आधारे, जीवनातील संघर्षाचे स्वागत करण्याचे आणि त्यावर मात करण्याचे महत्व समजते. हे जीवनाच्या कठीणतेमध्ये जडलेल्या कॅक्टसचे प्रतीक आहे.

Quick Tip

'कॅक्टस' हा एक उत्तम उदाहरण आहे ज्यावरून आपण शिकू शकतो की कमी संसाधनांमध्येही आपला संघर्ष आणि स्वतःचा विकास साधता येऊ शकतो. कॅक्टसच्या जीवनशैलीतून शिकण्यासारखी गोष्ट आहे.

विभाग - 4 : भाषाभ्यास

4. (अ) व्याकरण घटकांवर आधारित कृती :

(1) पुढील वाक्यांचा वाक्यप्रकार ओळखा :

(i) शाब्बास ! चांगले काम केलेस तू !

उत्तर : 'शाब्बास ! चांगले काम केलेस तू !' हे वाक्य एक उद्देश वाचकाला प्रोत्साहन देणारे आहे, ज्यामध्ये प्रकट स्तुती केली आहे. या वाक्यप्रकाराला 'उद्धरण वाक्य' किंवा 'प्रशंसा वाक्य' म्हणता येईल. ह्या वाक्यात कोणत्याही व्यक्तीच्या कामाची प्रशंसा केली जाते. हे वाक्य संवादात्मक असून, वाचकाला हसण्याची किंवा कौतुकाची भावना उत्पन्न करते.

Quick Tip

वाक्यप्रकार ओळखताना, त्याच्या उद्दिष्टावर विचार करा. स्तुती किंवा प्रोत्साहन देणारे वाक्य हे संवादात्मक वाक्यांमध्ये येतात.

(ii) मुलांनो रांगेत चला-

उत्तर : 'मुलांनो रांगेत चला-' हे वाक्य एक आदेशात्मक वाक्य आहे, ज्यामध्ये निर्देश दिला जातो. ह्या वाक्यात 'चला' या क्रियापदाचा वापर करून मुलांना आदेश दिला जातो की ते रांगेत जाऊन उभे राहावेत. आदेशात्मक वाक्य सामान्यतः संवादाच्या वापरामध्ये आपले विचार किंवा निर्देश प्रकट करण्यासाठी वापरले जातात.

Quick Tip

आदेशात्मक वाक्य हे क्रियापदाचा वापर करून कोणालाही कृती करण्यासाठी निर्देश देतात. वाक्याचा उद्देश त्याच्या वापरावर आधारित असतो.

---

(2) पुढील वाक्यांचे रूपांतर सूचनेनुसार करा :

(i) ही कल्पना चांगली आहे.

उत्तर : सूचना : 'ही कल्पना चांगली आहे' या वाक्याचे नकारात्मक रूपांतरण करा. रूपांतर : 'ही कल्पना चांगली नाही.'

Quick Tip
रूपांतर करताना वाक्याच्या प्रत्यक्ष अर्थावर लक्ष द्या. नकारात्मक वाक्य तयार करताना 'नाही' या शब्दाचा वापर महत्त्वाचा आहे.

(ii) जगात सर्व सुखी असा कोण आहे ?

उत्तर : सूचना : 'जगात सर्व सुखी असा कोण आहे ?' या वाक्याचे सकारात्मक रूपांतरण करा. रूपांतर : 'जगात सर्व सुखी असलेला एकच व्यक्ती आहे.'

Quick Tip
सकारात्मक वाक्य तयार करताना वाक्याचा अर्थ बदलण्याची काळजी घ्या. यामध्ये 'कुणीतरी' किंवा 'एकच' या शब्दांचा उपयोग करता येतो.

---

(3) पुढील वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा (कोणतेही दोन)

(i) रममाण होणे

उत्तर : अर्थ : 'रममाण होणे' म्हणजे आनंदाने किंवा मजेत काहीतरी करणं. वाक्यात उपयोग : माझ्या मित्रांसोबत सुट्टीत फिरायला गेले आणि आम्ही तिथे खूप रममाण झालो.

Quick Tip
वाक्प्रचारांचा अर्थ समजून त्यांचा योग्य ठिकाणी वापर करा. 'रममाण होणे' हा वाक्प्रचार आनंद व मजा दर्शवतो.

(ii) झोकून देणे

उत्तर : अर्थ : 'झोकून देणे' म्हणजे पूर्णपणे समर्पण करणे किंवा कष्ट करणे. वाक्यात उपयोग : तिने कामामध्ये झोकून दिलं आणि आपल्या प्रकल्पाला यशस्वी केलं.

Quick Tip
वाक्प्रचारांना वाक्यात योग्य ठिकाणी वापरल्याने त्यांचा संदेश अधिक प्रभावी होतो. 'झोकून देणे' हा वाक्प्रचार कष्ट आणि समर्पण व्यक्त करतो.

(iii) अंगाचा तिळपापड होणे

उत्तर : अर्थ : 'अंगाचा तिळपापड होणे' म्हणजे खूप थकल्यासारखं किंवा शरीरात कमजोरी जाणवणं. वाक्यात उपयोग : आजचा दिवस खूप जड होता, त्यामुळं अंगाचा तिळपापड झाला आहे.

Quick Tip

'अंगाचा तिळपापड होणे' हा वाक्प्रचार शरीराच्या थकव्याचा आणि अडचणींचा अनुभव व्यक्त करतो. याचा वापर मुख्यत: थकल्यावर किंवा कामाची अत्यधिक दबावामुळे होणारी कमजोरी व्यक्त करण्यासाठी केला जातो.

(आ) भाषिक घटकांवर आधारित कृती :
(1) शब्दसंपत्ती :
(1) शब्दसंपत्ती :

(i) समानार्थी शब्द लिहा :

(I) झाड

उत्तर : झाडाचे समानार्थी शब्द : वृक्ष, वृक्षराजी, बिळे

Quick Tip

समानार्थी शब्द म्हणजे अशा शब्दांचा समूह जो एकाच अर्थाचे विविध रूप असतो. 'झाड' आणि 'वृक्ष' यांच्यात समानार्थ असतो, दोन्ही शब्द प्राणी आणि वनस्पतीसाठी वापरले जातात.

(II) घर

उत्तर : घराचे समानार्थी शब्द : निवास, वास, आवास

Quick Tip

समानार्थी शब्दांचा वापर आपल्याला लेखन व संवादातील शब्दसंपत्ती वाढविण्यास मदत करतो. 'घर' व 'निवास' हे समानार्थी शब्द वापरले जाऊ शकतात.

(ii) विरुद्धार्थी शब्द लिहा :

(I) प्रामाणिक

उत्तर : प्रामाणिकाचे विरुद्धार्थी शब्द : खोटा, बनावट, कपटी

Quick Tip
विरुद्धार्थी शब्द म्हणजे एकाच शब्दाचे पूर्ण विरोधी किंवा परस्पर विरोधी अर्थ असलेले शब्द. 'प्रामाणिक' आणि 'खोटा' हे विरुद्धार्थी शब्द आहेत.

(II) सावध

उत्तर : सावधाचे विरुद्धार्थी शब्द : निष्काळजी, बेफिकीर, दुर्लक्ष

Quick Tip
विरुद्धार्थी शब्दांचा उपयोग शब्दांच्या संप्रेषणात स्पष्टता आणतो. 'सावध' आणि 'निष्काळजी' हे एकमेकांच्या विरोधी अर्थ दर्शवतात.

(iii) पुढील शब्दसमूहाबद्दल एक शब्द लिहा :
समाजसेवा करणारा -

उत्तर : समाजसेवा करणारा - समाजसेवी

Quick Tip
शब्दसमूहाला एक शब्दात रूपांतरित करताना, त्याच्या अर्थाशी सुसंगत असणारा योग्य शब्द वापरणे महत्त्वाचे आहे. 'समाजसेवा करणारा' ह्या शब्दसमूहाचा एक शब्द 'समाजसेवी' आहे.

(iv) पुढील शब्दांचे वचन बदला :

(I) रस्ता

उत्तर : रस्ताचे बहुवचन : रस्ते

Quick Tip
वचन बदलताना, एकवचन आणि बहुवचनाच्या नियमांची काळजी घ्या. 'रस्ता' आणि 'रस्ते' हे शब्द वचन बदलेले उदाहरण आहेत.

(II) भिंत

उत्तर : भिंतीचे बहुवचन : भिंती

Quick Tip
वचन बदलताना, 'भिंत' च्या बहुवचनासाठी 'भिंती' हा शब्द वापरला जातो. वचन बदलताना शब्दाच्या शेवटातील 'अ' व 'आ' च्या बदलाचे निरीक्षण करा.

---

(2) अचूक शब्द ओळखून लिहा :

(i) गारहाणी / गाहाणि / गा-हाणी / ग्राहाणी

उत्तर : अचूक शब्द : गारहाणी

Quick Tip
अशा शब्दांमध्ये योग्य शब्दाची निवड करतांना, त्याच्या स्पेलिंगची शुद्धता आणि अर्थ महत्त्वाचा असतो. 'गारहाणी' हा शब्द योग्य आहे, जो वापरलेला अर्थ व्यक्त करतो.

(ii) प्रक्रिया / परकिरया / प्रक्रीया / परक्रिया

उत्तर : अचूक शब्द : प्रक्रिया

Quick Tip
शब्दाच्या स्पेलिंगला तपासून योग्य शब्द निवडा. 'प्रक्रिया' हा शब्द शुद्ध आहे आणि त्याचा वापर 'कार्याची प्रक्रिया' अशा संदर्भात केला जातो.

---

(3) पुढील विरामचिन्हांची नावे लिहा

चिन्ह	**नांव**
?	
;	
!	
' '	

उत्तर :

चिन्ह	**नांव**
?	प्रश्नचिन्ह
;	अर्धविराम
!	उद्गारचिन्ह
' '	उद्धरणचिन्ह

Quick Tip

विरामचिन्हांचे योग्य वापर लेखनाच्या शुद्धतेसाठी महत्त्वाचे आहे. प्रत्येक विरामचिन्हाचा विशिष्ट उपयोग असतो, जो वाचनासाठी संदर्भ सुस्पष्ट करतो.

विभाग-5 : उपयोजित लेखन

5.(अ) खालीलपैकी कोणतीही एक कृती सोडवा :

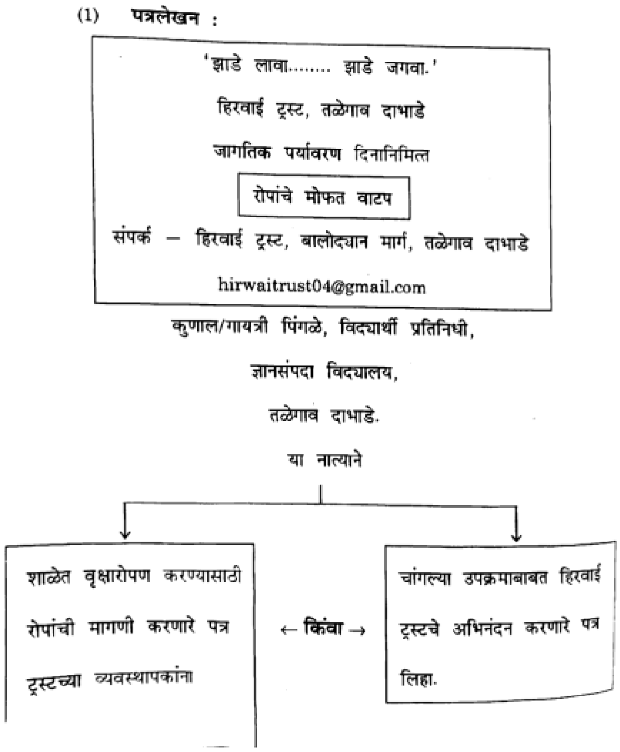

शाळेत वृक्षारोपण करण्यासाठी रोपांची मागणी करणारे पत्र ट्रस्टच्या व्यवस्थापकांना लिहा.

उत्तर : पत्र लेखीचे उद्दिष्ट शाळेत वृक्षारोपण करण्यासाठी रोपांची मागणी करणारे पत्र लिहिणे आहे. पत्र खालीलप्रमाणे असू शकते :

हिरवाई ट्रस्ट,
बालोदयान मार्ग,
तळेगाव दाभाडे,
दिनांक : [तारीख]

प्रिय श्रीमान/श्रीमती,

सविनय निवेदन आहे की, आमच्या शाळेत वृक्षारोपण कार्यक्रम आयोजित करण्यात येत आहे. हा कार्यक्रम पर्यावरण संवर्धनासाठी महत्त्वपूर्ण ठरेल. यासाठी आम्हाला हिरवाई

ट्रस्टकडून रोपांची आवश्यकता आहे. कृपया आपल्या ट्रस्टच्या रोपांची उपलब्धता आम्हाला दिली जावी, जेणेकरून हा उपक्रम यशस्वीपणे राबवता येईल.

आशा आहे की, आपण आमच्या कार्यक्रमात सहभागी होऊन मदत कराल.

आपली खूप आभारी राहू.

आपला,
[तुमचे नाव]
[शाळेचे नाव]
[शाळेचा पत्ता]

Quick Tip

पत्र लेखताना, उद्दिष्ट आणि आवश्यकता स्पष्टपणे व्यक्त करणे महत्त्वाचे आहे. पत्राची भाषा नम्र आणि व्यावसायिक असावी.

किंवा

चांगल्या उपक्रमाबाबत हिरवाई ट्रस्टचे अभिनंदन करणारे पत्र लिहा.

उत्तर : पत्र लेखीचे उद्दिष्ट हिरवाई ट्रस्टला त्यांच्या चांगल्या उपक्रमाबद्दल अभिनंदन पत्र लिहिणे आहे. पत्र खालीलप्रमाणे असू शकते :

हिरवाई ट्रस्ट, बालोदयान मार्ग,
तळेगाव दाभाडे,
दिनांक : [तारीख]

प्रिय श्रीमान/श्रीमती,

सविनय निवेदन आहे की, आपल्या ट्रस्टने पर्यावरण संवर्धनासाठी आणि वृक्षारोपणासाठी राबवलेल्या चांगल्या उपक्रमाबद्दल आम्ही आपले मनःपूर्वक अभिनंदन करतो. आपले उपक्रम आपल्या सामाजिक आणि पर्यावरणीय दृष्टिकोनातून महत्त्वपूर्ण ठरत आहेत. आपली कार्यशक्ती आणि दृष्टिकोन जगाच्या कल्याणासाठी प्रेरणादायक आहे.

हिरवाई ट्रस्टच्या कार्यासाठी आपल्याला शुभेच्छा देतो आणि भविष्यातही अधिक यश प्राप्त व्हावे अशी आमची शुभेच्छा आहे.

आपली खूप आभारी राहू.

आपला,
[तुमचे नाव]

[शाळेचे नाव]
[शाळेचा पत्ता]

Quick Tip

अभिनंदन पत्र लिहताना, कार्याचे योग्य कौतुक आणि व्यक्तिमत्वाचे आदर असलेली भाषा वा-
परावी. पत्र शिस्तबद्ध आणि व्यावसायिक असावे.

किंवा

(2) सारांशलेखन

विभाग 1 गद्य (इ) प्रश्न क्र. 1-इ मधील अपठित उताऱ्याचा 1/3 एवढा सारांश लिहा.

उत्तर : सारांशलेखन करतांना, आपल्याला दिलेल्या उताऱ्याच्या मुख्य मुद्द्यांना संक्षेपात कागदावर मां-
डले जाते. 1/3 सारांश लिहिताना, आपल्याला प्रमुख विचार, मुद्दे, आणि संकल्पना नोंदवायच्या अ-
सतात. हे लिहितांना, अतिशय योग्य शब्दांचा वापर करावा लागतो जेणेकरून उताऱ्याचा मूळ आशय
सुस्पष्ट आणि संक्षेपात दिला जाऊ शकतो.

Quick Tip

सारांशलेखन करतांना, केवळ महत्त्वाच्या मुद्द्यांचा समावेश करा. हे टाळा की, मुद्देसुद माहिती
किंवा विस्तार करतांना मूळ गोष्टीचा अर्थ गमवावा.

(आ) खालील कृतींपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(1) जाहिरातलेखन :
खालील जाहिरात वाचा व त्याखालील कृती सोडवा.

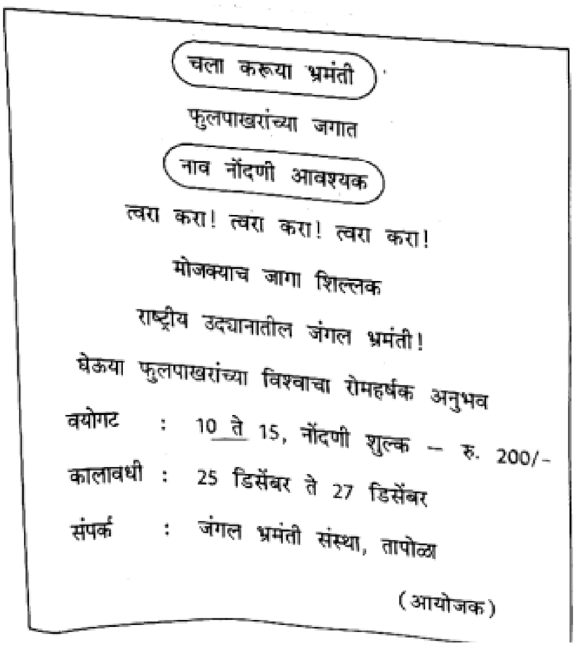

कृती करा :

(1) जंगल भ्रमंतीसाठी नोंदणी शुल्क

उत्तर : नोंदणी शुल्क - ₹200/-

Quick Tip
सारांश देताना, दर किंवा शुल्क स्पष्टपणे आणि आकर्षकपणे दर्शवणे महत्त्वाचे आहे.

---

(2) उद्यानात भ्रमंती करण्यासाठी वयोगट

उत्तर : वय : 10 ते 15 वर्षे

Quick Tip
वयोगट योग्य पद्धतीने दिल्याने वाचकांना लक्ष वेधले जाते आणि माहिती सोप्या प्रकारे समजते.

---

(3) उद्यानात फिरण्याचा कालावधी

उत्तर : कालावधी - 25 डिसेंबर ते 27 डिसेंबर

Quick Tip

कालावधी ज्या दिवशी उपक्रम होईल त्या तारखांना लक्ष केंद्रित करा. त्यामुळे वाचकांना अचूक माहिती मिळते.

---

(4) जंगल भ्रमंतीचे ठिकाण

उत्तर : ठिकाण - पूर्णानंद उद्यान, तळेगाव

Quick Tip

ठिकाण स्पष्टपणे दिल्याने वाचकांना उपक्रमाच्या स्थानाबद्दल पूर्वधारणा मिळते, ज्यामुळे ते अधिक सोयीस्कर ठरते.

---

(5) आयोजक संस्थेचे नाव

उत्तर : आयोजक - जंगल संस्था, तळेगाव

Quick Tip

आयोजक संस्थेचे नाव आणि त्यांचा विश्वासार्हता माहितीची विश्वासार्हता वाढवतात. हे सुस्पष्टपणे वाचकांना आकर्षित करते.

---

(2) बातमीलेखन : खालील विषयावर बातमी तयार करा :
जनता विद्यालय, शिरवळ येथे मराठी भाषा दिन विविध उपक्रमांनी साजरा
प्रमुख पाहुणे
ज्येष्ठ साहित्यिक - श्री. अरविंद मोरे
अध्यक्ष - श्री. सागर शिंदे
दि. 27 फेब्रुवारी
वेळ - स. 10.00

उत्तर :
जनता विद्यालय, शिरवळ येथे मराठी भाषा दिन विविध उपक्रमांनी साजरा
दि. 27 फेब्रुवारी रोजी, शिरवळ येथील जनता विद्यालयात 'मराठी भाषा दिन' मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे उद्घाटन ज्येष्ठ साहित्यिक श्री. अरविंद मोरे यांच्या हस्ते करण्यात आले.
कार्यक्रमाचे अध्यक्षपद श्री. सागर शिंदे यांनी भूषवले. मराठी भाषा आणि साहित्याच्या क्षेत्रातील योगदानाबद्दल श्री. अरविंद मोरे यांनी आपले विचार व्यक्त केले. त्यांनी मराठी भाषेच्या संवर्धनासाठी शिक्षण संस्थांचा महत्त्वपूर्ण योगदान असल्याचे सांगितले.

सकाळी 10.00 वाजता सुरू झालेल्या या कार्यक्रमामध्ये विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते, ज्यामध्ये विद्यार्थ्यांनी कविता वाचन, निबंध स्पर्धा आणि भाषिक खेळ यांचा समावेश होता. विद्यार्थ्यांनी मराठी भाषेचे महत्त्व आणि त्याच्या संवर्धनाबद्दल जागरूकता वाढवली.
हा कार्यक्रम अत्यंत यशस्वी ठरला आणि सर्व उपस्थितांना मराठी भाषेच्या महत्त्वाबद्दलची खरी जाणीव झाली.

Quick Tip

बातमी लेखताना, घटनांचे योग्य तपशील आणि महत्त्वाचे मुद्दे सुस्पष्टपणे मांडणे महत्त्वाचे आहे. बातमीची भाषा सुसंस्कृत आणि माहितीपूर्ण असावी.

---

(3) कथालेखन :
पुढील मुद्द्यांवरून कथालेखन करा. मुद्दे - एक राजा - त्याची प्रजा आळशी होती - त्यांना उदयोगी बनवण्यासाठी राजा युक्ती करतो - रस्त्यात मधोमध दगड ठेवतो - त्यांच्याखाली - सोन्याची नाणी असलेली पिशवी - अनेक लोक जातात, पण दगड उचलत नाहीत - एक गरीब माणूस तो उचलतो - पिशवीतील नाणी त्याला मिळतात - लोकांना हे कळते - लोक उपयोगी बनतात -

उत्तर :

एका राज्यात एक राजा होता. त्याची प्रजा खूप आळशी होती. त्यांना काम करण्याची इच्छा नव्हती, आणि राजा त्यांना उद्योगी बनवण्यासाठी काहीतरी युक्ती करण्याचा विचार करत होता. राजा शहाण्या युक्तीचा वापर करायला ठरवला. त्याने रस्त्यात मधोमध दगड ठेवले आणि त्यावर एक घोषणा केली, 'जो कोणी दगड उचलून बाजूला ठेवेल, त्याला सोन्याची नाणी असलेली पिशवी मिळेल.'

लोक रस्त्यावरून जात असताना अनेक लोक दगड उचलायला जाणार होते, पण तेथे खूप जण होते, पण कोणताही दगड उचलत नव्हता. लोक नुसते जात होते, आणि पिशवीतील नाणी त्यांना मिळत नव्हती.

त्यानंतर, एक गरीब माणूस आला. त्याला त्याच्या कुटुंबासाठी काही तरी मिळवायचं होतं. तो त्याच दगडांना उचलायला लागला. त्याने दगड उचलले आणि त्या पिशवीतील सोन्याची नाणी त्याला मिळाली. त्याचे चेहरा आनंदाने भरून गेला.

लोकांना हे कळले आणि ते समजले की, जे लोक मेहनत करत नाहीत त्यांना काहीही मिळत नाही, पण जो मेहनत करतो त्याला निश्चितच फळ मिळते. गरीब माणसाची मेहनत त्याला यशस्वी बनवते.

राजाने आपल्या प्रजेतील प्रत्येकाला हे शिकवले की मेहनत आणि योग्यतेने केलेल्या कामाचे फळ केव्हा तरी मिळते, आणि मेहनत करणारेच खरे यशस्वी होतात.

Quick Tip

कथालेखन करतांना, योग्य संदेश आणि प्रेरणा द्यायला महत्त्वाचे आहे. प्रत्येक कथा एक नैतिक संदेश देण्यासाठी असावी, जे वाचकांना विचार करायला भाग पाडते.

(इ) निबंधलेखन :
खालील लेखनप्रकारांपैकी कोणतीही एक कृती सोडवा.

(1) प्रसंगलेखन :
वरील कार्यक्रमास तुम्ही विद्यार्थी म्हणून उपस्थित होतात, अशी कल्पना करून प्रसंगलेखन करा.

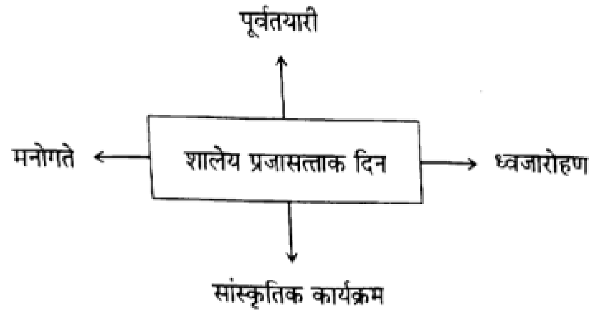

उत्तर :

दि. 26 जानेवारी, शालेय प्रजासत्ताक दिनाच्या दिवशी शाळेतील सर्व विद्यार्थी उत्साहाने सहभागी झाले. सकाळी 7.30 वाजता शाळेची घंटी वाजली आणि सर्व विद्यार्थी त्यांच्या वर्गात एकत्र झाले. आपले मनोगत व्यक्त करत शिक्षकांनी प्रजासत्ताक दिनाचे महत्त्व सांगितले आणि त्यादिवशीचा कार्यक्रम कसा असावा याची माहिती दिली.

नंतर, ध्वजारोहणाच्या कार्यक्रमासाठी सर्व विद्यार्थ्यांनी शाळेच्या अंगणात एकत्र येत ध्वज फडकवला. ध्वजारोहण करताना सर्व विद्यार्थ्यांनी 'जन गण मन' गात प्रजासत्ताक दिनाचा गौरव केला. या कार्यक्रमाची वातावरणात एक वेगळीच ऊर्जा होती, सर्वांची उत्सुकता शेकडो विद्यार्थ्यांच्या चेहऱ्यावर दिसत होती.

त्यानंतर, सांस्कृतिक कार्यक्रम सुरू झाला. विविध विद्यार्थ्यांनी देशभक्तीपर गाणी, नृत्य, निबंध आणि इतर मनोरंजन कार्यक्रम सादर केले. शालेय जीवनाच्या या रंगमंचावर विविध कला आणि संस्कृतीचा अनुभव घेतला. विद्यार्थ्यांचे कला कौशल्य आणि देशप्रेम पाहून उपस्थित सर्व शिक्षक आणि पालक प्रचंड खुश झाले.

कार्यक्रमाच्या शेवटी, सर्व शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांनी एकत्र येऊन या दिवसाचे महत्त्व स्पष्ट केले आणि आपल्या देशासाठी आपली जबाबदारी कशी पार करावी, हे सांगितले. प्रजासत्ताक दिनाच्या या कार्यक्रमाच्या समारोपात, प्रत्येकाच्या मनात एक नवीन ऊर्जा आणि प्रेरणा जागी झाली.

Quick Tip

प्रसंगलेखन करतांना, घटनांचा योग्य तपशील आणि भावनांचे चित्रण करत, त्यातील महत्त्व व्यक्त करणे महत्त्वाचे आहे. त्यामुळे वाचकांना त्या प्रसंगात सहभागी होण्याची भावना येते.

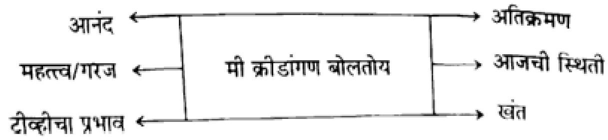

(2) आत्मकथन :

उत्तर :

आजच्या काळात, मला खेळांमध्ये थोडा आनंद मिळतो. मी क्रीडांगणावर वेळ घालवायला आवडतो कारण तेथे शारीरिक आणि मानसिक दोन्ही प्रकारे ताजेतवाने होतो. खेळाचे महत्त्व फार मोठे आहे. त्याच्यात शरीराचे आरोग्य, एकाग्रता आणि शिस्त असते, हे आपल्याला समजते.

तथापि, आजकाल टीव्हीचा प्रभाव वाढत चालला आहे. प्रत्येकाच्या घरी टीव्ही आहे आणि लोक त्यावर सतत बघत असतात. यामुळे ते खेळांपेक्षा टीव्हीवर अधिक लक्ष देतात, ज्यामुळे क्रीडांगणाकडे दुर्लक्ष होऊ लागले आहे. क्रीडांगणावर बऱ्याच वेळा अतिक्रमण झालेले आहे. लोक या ठिकाणी येऊन आपले सामान ठेवतात, आणि खेळ खेळण्यासाठी जागा कमी होते.

आजच्या स्थितीत, क्रीडांगण हे एकेकाळी मोठे होते, पण अतिक्रमणामुळे ते कमी झाले आहे. मला खूप खंत वाटते की, पूर्वीच्या तुलनेत खेळण्याची जागा लहान झाली आहे. हे पाहून मी खूप दु:खी होतो. मला आशा आहे की, क्रीडांगणाची जागा लवकरच वाढवली जाईल आणि लोक खेळांमध्ये भाग घेतील.

Quick Tip
आत्मकथन लिहताना, आपल्या भावना आणि विचार प्रगल्भपणे व्यक्त करणे महत्त्वाचे आहे. त्यात व्यक्तीचे जीवनातील संघर्ष आणि त्याला मिळालेल्या अनुभवांची छायाचित्रण करा.

---

(3) वैचारिक :
"मी माझ्या देशाचा नागरिक" या विषयावर खालील मुद्दे विचारात घेऊन लेखन करा.

मुद्दे : जबाबदार नागरिक - हक्क व कर्तव्ये यांची जाणीव - देशाच्या सदयस्थितीचे ज्ञान - स्वत : चे वागणे - देशप्रेम व राष्ट्रीयत्व यांची जाणीव. वरील मुद्दे केवळ मार्गदर्शक आहेत.

उत्तर :

"मी माझ्या देशाचा नागरिक" या विषयावर विचार करतांना, मला जाणवते की, प्रत्येक नागरिकाच्या जीवनातील सर्वांत महत्त्वाचा भाग म्हणजे देशाच्या प्रति जबाबदारीची जाणीव. एक जबाबदार नागरिक म्हणून, मला माझ्या हक्कांची आणि कर्तव्यांची पुरेपूर जाणीव असावी लागते. आपले हक्क जरी महत्त्वाचे असले तरी, त्यांची योग्य रीतीने जपणूक करण्यासाठी आपले कर्तव्य देखील महत्त्वाचे आहे.

देशाच्या सदयस्थितीचे ज्ञान असणे, हे प्रत्येक नागरिकासाठी आवश्यक आहे. मला माझ्या देशातील सामाजिक, आर्थिक, आणि राजकीय परिस्थितीची माहिती असणे आवश्यक आहे, जेणेकरून मी देशाच्या विकासात योगदान देऊ शकतो. प्रत्येक नागरिकाला आपली परिस्थिती समजून कर्तव्य पार

करणे, हे देशाच्या प्रगतीसाठी महत्त्वाचे आहे.

माझे वागणे देखील देशप्रेमाचे प्रतीक असावे लागते. एक नागरिक म्हणून, मी समाजातील नियमांचे पालन करणे, इतरांची मदत करणे आणि प्रत्येकाच्या हक्कांची आदर करणे आवश्यक आहे. यामुळे देशात एक सकारात्मक वागणूक निर्माण होईल.

देशप्रेम आणि राष्ट्रीयत्वाची जाणीव प्रत्येक नागरिकात असावी. देशप्रेम हे केवळ शब्दांतून किंवा उत्सवांतून व्यक्त होऊ शकत नाही, तर ते आपल्या प्रत्यक्ष वागणुकीतून आणि दायित्वाच्या पारायणातून दिसले पाहिजे. जर प्रत्येक नागरिक देशप्रेमाच्या भावना ठेवून वागला, तर निश्चितच देशात एक आदर्श नागरिकांची फळी तयार होईल.

Quick Tip

वैचारिक लेखन करतांना, मुद्देसुद विचार मांडणे आणि प्रत्येक मुद्द्यावर विस्तृत चर्चा करणे महत्त्वाचे आहे. लेखनाचे उद्दीष्ट वाचकाच्या मनावर ठोस विचार तयार करणे हे असावे.